

*Світлана Новак,
викладач іноземної мови,
спеціаліст вищої категорії,
коледж Подільського державного аграрно-технічного університету,
м. Кам'янець-Подільський*

ВИКЛАДАЧ ЯК МОДЕРАТОР У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПОЗААУДИТОРНОГО НАВЧАННЯ

В умовах створення загальноєвропейського економічного простору, розширення політичних і культурних взаємин України, глобалізації та інформатизації сучасних освітніх процесів особливо актуально постає проблема інтенсивного вивчення іноземних мов. За таких соціокультурних обставин розвивається нова концепція педагогічної освіти, зокрема, підготовка викладача іноземної мови в умовах модернізації освіти та підвищення його професійної компетентності у вищому навчальному закладі.

Роль викладача вже не може полягати тільки у передачі студентові набору вмінь для майбутнього здійснення наперед визначених соціальних функцій. Такий підхід передбачає переосмислення статусу "викладача", його ролі у навчально-виховному процесі. Головним завданням викладача є створення максимально сприятливих умов для самореалізації та самовираження кожного студента через мову та можливість іншомовного спілкування [1, с.49]. Для викладача важливо сформуванню у студентові полікультурну особистість, здатну свідомо пізнавати іншу культуру, мову, традиції, спроможну враховувати можливість взаємодії, взаємопроникнення та взаємодоповнення двох культур. Відповідно до рекомендацій Ради Європи кожен індивід, як соціальний агент, налагоджує стосунки з різноманітними взаємопроникаючими соціальними групами, що й визначає особистість [4, с.75]. Згідно з міжкультурним підходом це і є головною метою навчання іншомовного спілкування: сприяння розвитку цілісної особистості того, хто вивчає мову, та його самоусвідомлення шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між іншими мовами і культурами.

Ми поділяємо думку Воронюк І. В. [2, с.50], яка, аналізуючи проблему розвитку підготовки вчителя та викладача іноземної мови в умовах міжкультурної взаємодії, вказує на те, що буде доцільніше здійснювати підготовку вчителя-викладача "іншомовної культури", тим самим замінивши поняття "вчитель-викладач іноземної мови". Разом з цим низка інших авторів вважають, що основна мета навчання та виховання полягає у передачі новій генерації накопиченої культури [3, с.107], головним компонентом якої є освіта.

Система професійної підготовки викладача повинна бути функціональною, тобто такою, яка може моделювати зміст і структуру викладацької діяльності. На нашу думку, такою є система професійної підготовки викладача іноземної мови, запропонована Ісаєвим І. Ф. основу якої складають вісім видів умінь [5]:

- проєкційні (уміння спланувати будь-який вид діяльності);
- адаптаційні (уміння застосувати свій план у конкретних навчальних умовах);
- організаційні (уміння організувати будь-який вид діяльності);
- мотиваційні (уміння заохотити студента до навчальної діяльності);
- комунікативні (уміння спілкуватися як в аудиторії, так і поза нею);
- уміння самоконтролю;
- пізнавальні (уміння вести дослідницьку діяльність);
- допоміжні (уміння використовувати креативний підхід).

Саме ці уміння у сукупності і є стрижнем професійної культури викладача, тобто його діяльності. Систематизоване їх застосування на практиці забезпечить необхідні умови для розвитку індивідуальності того, хто навчається. Педагог, який володіє уміннями, зазначеними вище, унеможливорює дію авторитарного стилю спілкування. Його взаємини з вихованцями будуються вже не на рівні "студент – викладач", а на рівні "особистість – особистість". Повага до особистості, перехід до демократичного стилю навчання, визнання права на індивідуальність дає студенту можливість самореалізуватися вже під час аудиторних занять. Адже уміле застосування системи професійної підготовки викладача створює атмосферу невимушеного

іншомовного спілкування, що є основним завданням викладача, так як його роль змінюється на роль помічника, який координує та супроводжує навчальний процес. Позиція, у якій перебуває педагог, визначається як орієнтація на психолого-педагогічне супроводження особистісного розвитку студента [3, с.28]. Викладач приймає позицію невтручання, виконуючи функції безпосередньо спостерігача, тим самим імітуючи реальні умови іншомовного спілкування. Найважливішою умовою такої комунікації є продуктивний спільний пошук розв'язання завдань, адже діалог, який виникає на основі проблеми, завжди є результативнішим, ніж готова відповідь на запитання.

Системне поєднання аудиторних і позааудиторних занять у єдиний навчально-виховний комплекс є тим важливим фактором, який забезпечує ефективне оволодіння студентами іншомовного матеріалу на новому усвідомленому рівні [7]. Створення сприятливого освітнього середовища у процесі аудиторного навчання іноземної мови моделює мовленнєву поведінку студентів у режимі комунікативно спрямованого діалогу і поза аудиторією, де студент відчувається цілком незаангажованим і вільним від зовнішнього впливу викладача. Як правило, самостійна навчальна діяльність студентів, яку вони виконують самостійно, пов'язана з домашнім читанням (home reading) або додатковим читанням (supplementary reading). Самостійна діяльність такого виду є однією з найбільш широко застосованих моделей навчання іноземній мові – модель PPP (presentation → practice → production) презентація → закріплення → відтворення відповідно [7, с.57]. Протягом останніх років цю модель навчання піддавали критиці як таку, що не відображала ані природи мови, ані природи вчення. Викладачі ж, орієнтовані на модель PPP у своїй більшості, яку практикують в аудиторії, виносять цей вид діяльності і поза її межі. Зазвичай, у позааудиторний час не практикуються види навчальної діяльності, пов'язаної з удосконаленням мовленнєвих умінь і навичок у говорінні, аудіюванні, читанні та письмі. А така форма організації самостійної роботи, на наше переконання, є недостатньою. Вона не забезпечує вимог програми, відповідно до яких метою самостійної позааудиторної роботи з

іноземної мови є: 1) формування комунікативних умінь і навичок; 2) розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів; 3) розвиток креативного мислення та здатність продукувати нові ідеї.

Щоб виконати цю мету, необхідно змінити погляди на усталені підходи до організації позааудиторної роботи студентів з іноземної мови та ролі, яку відіграє викладач у цьому процесі. Найбільш пріоритетними механізмами її реалізації ми вважаємо такі:

- 1) застосування системи професійної підготовки викладача, основу якої складають вісім основних видів умінь;
- 2) визнання ролі викладача як модератора, який супроводжує навчальний процес;
- 3) системне поєднання аудиторних і позааудиторних занять у єдиний навчально-виховний комплекс.

Означені вище чинники можуть сприяти розвитку альтернативної моделі позааудиторної діяльності у процесі оволодіння іншомовного мовлення, основи якої потрібно закладати у процесі аудиторного навчання. Такою альтернативою може виявитися співпраця (cooperative learning), під час якої студенти знаходять шляхи розв'язання завдань мовними засобами, використовуючи активну комунікацію, побудовану на основі функціонування автентичного мовлення. Вони безпосередньо беруть участь у процесі спілкування, за допомогою чого мають можливість розвивати:

- комунікативні вміння та навички у 4-х видах мовленнєвої діяльності;
- інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо);
- творчу фантазію та креативне мислення;
- специфічні особистісні якості (сміливість до іншомовного спілкування, готовність до ризику).

Уявляється, що така співпраця є ефективнішою, ніж навчання під керівництвом викладача, де його роль домінує під час виконання практично усіх завдань. Роль викладача під час такого процесу навчання зводиться до ролі

координатора, який спостерігає, допомагає та скеровує процес навчання. Адже викладач сприяє створенню пошуково-проблемного стилю мислення студентів, віддає перевагу використанню нових форм викладання над традиційними, що сприяє мовному розвитку студентів а також інтеграції мовної форми та змісту під час активного спілкування і використання мови як з навчальною, так і з соціальною метою.

Список використаних джерел:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. Москва : Академия, 2004. 788 с.
2. Воронюк І. В. Міжкультурні відмінності і контекст у викладанні іноземної мови. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. №3. С.48-52.
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология. Москва : Педагогика, 1991. 450с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
5. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя. Москва : Академия, 2004. 207 с
6. Проект Цифрова адженда України – 2020 (Цифровий порядок денний – 2020). Концептуальні засади. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 08.11.2020).
7. Toffler A. The Third Wave. New York : Bantam Books, 1990. 540 p.